

Trianon és a magyar autonómiák

– 1918-tól napjainkig

Mikor is volt Trianon?

E látszólag értelmetlen és „érettségítétel-szagú” kérdésre egyszerű(nek tűnik) a válasz. A békediktátumot, budapesti idő szerint 1920. június 4-én 16h 32'-kor írta alá a Versailles-hoz tartozó La galerie des Cotteles-ben Benárd Ágoston népjóléti és munkaügyi miniszter és Drasche-Lázár Alfréd államtitkár. A Magyar Királyság elvesztette területének 72 százalékát és lakosságának közel 60 százalékát. A történelmi Magyarország területe (Horvátország nélkül) 282 000 km²-ről 93 000 km²-re zsugorodott, 18 milliós népessége 8 millió alá csökkent, továbbá kötelezték kettőszáz millió aranykorona háborús jóvátétel megfizetésére húsz év alatt. A döbbenetes és rideg számok így néznek ki... felőlünk. A valóságban, a határon túlra kerültek szemszögéből másképpen, ugyanis a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság (1929-től Jugoszlávia), Csehszlovákia és „Nagy-Románia” már 1918 késő őszén „készen voltak”, nem Trianonban születtek, hanem azelőtt másfél évvel. Így azután az ideai „Trianon 96”-os esztendő az egyetemes magyarság szemszögéből inkább 98 év. Az anyaországon kívül rekedt magyarok, Illyés Gyula szavaival „véreink, de nem honfitársaink” (mintegy 3,3–3,5 millió fő) rémálomként éltek meg ezen éveket. El sem tudták képzelni, hogy sorsukat és ügyeiket ezentúl nem Budapestről, hanem Belgrádból, Prágából és Bukarestből intézik. Nagy részük nem is beszélt szerbül, szlovákul vagy románul. Mire a „békeszerződésen” megszáradt a tinta, az álomállamaikat létrehozó szomszédaink („gyűjtőnéven” a Kisantant-szövetségesek) az újonnan szerzett területeiken otthonosan berendezkedtek, s azokat ősi földnek tekintették. Államformától függetlenül (Ausztria és Csehszlovákia köztársaság, Románia és a Dél-szláv Állam királyság lett) az új országok – a velük Párizsban kötött békeszerződésekben – minden, az etnikai kisebbségek védelméről szóló klauzulát aláírtak, de pont ellentétesen cselekedtek. Csehszlovákia még autonómiát is ígért Kárpát-aljának (népszövetségi garancia mellett), amiből „természetesen” nem lett sem-

JUHÁSZ GYÖRGY (1954) irodalomtörténész-hungarológuss, a RETÖRKI (Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum) tudományos főmunkatársa.

mi, mint ahogy a gyulafehérvári román határozatokban (1918) fellelhető erdélyi autonómiára utaló ígéretekéből sem. Ezekben merült föl térségünkben – modern, XX. századi értelemben – először a területi autonómia fogalma. Helyette az elcsatolt területeinken mindenütt megindult (a finomabb eszközökkel máig tartó), kortárs kifejezéssel élve, az etnikai homogenizáció, az akkori, úgynevezett belső gyarmatosítás folyamata. Ennek központi állami eszközei a kitelepítés, betelepítés, vagyonekmozgás, az állampolgárság megtagadása, az anyanyelv használatának korlátozása, közigazgatási átszervezés, kettős adópolitika, diszkriminatív földreform, a kivándorlás (a tengeren túlra is) elősegítése, névelemzés és etnikai kvóták bevezetése, egyházüldözés és megfélemlítés, iskolabezárások, hűségeskü és jogi diszkrimináció stb. voltak változatos, tartós és szinergikusan magyarelles formában.

Párizs, Budapest, Genf... és Berlin

A sokk- és hatás-ellenhatás következtében az immáron Béctől független, önálló Budapest (amit Trianon teremtett meg) kül- és nemzetpolitikai reakciója a párizsi békerendszerre nem is lehetett más, mint a teljes elutasítás, a területi revízió követelése („Vesszen Trianon!”) ösztársadalmi konszenzus mellett. Ez független volt attól, hogy a kialakuló, majd megszilárduló Horthy-rendszerben a társadalmi osztály, csoport vagy egyén hol foglalt helyet, beleértve az első világháborúban a Monarchiáért hősiessé küzdő magyarországi zsidóságot is. Ez az álláspont csak a harmincas évek második felében „árnyalódik” némileg, elsősorban a gróf Teleki Pál személye körül csoportosuló értelmiségi elit és a népi írók köreiben az etnikai alapú területi revízió irányába. Ezen nézetrendszer kialakulásának alapját azon realitás részbeni elfogadása jelentette, hogy míg a Felvidéken, Észak-Bácskában, a Bánságban, a Partiumban, Észak-Erdélyben és Kárpátalján, Beregszász térségében egységes magyar etnikai tömböket (szak kifejezéssel: tapadó etnikumokat) vágott ketté a nagyhatalmak által, népszavazás nélkül kijelölt új határ, addig Dél-Erdélyben, Észak-Szlovákiában és a Szerémségben jelentős, számbeli többséget képező román, szlovák, szerb és német-szász-sváb (!) lakosság mellett kisebbségben, szórványként élt az autochton (őshonos) magyarság.

Míg az 1919. június 28-án Genf székhellyel megalakult Nemzetek Szövetsége (Népszövetség), amely bábáskodott a huszonötezer svédet érintő Åland-szigeteki autonómia létrehozásában (1921), megakadályozta a jugoszláv és görög csapatok albániai beáramlását (1920–23), rendezte a moszuli határvitát (1926) stb., de a több százezres és milliós magyar kisebbségeket érintő felvidéki, erdélyi és délvidéki, adatokkal és tényekkel alátámasztott, jogsértést bizonyító beadványokkal kapcsolatban teljesen passzívan viselkedett, néma maradt. Különösen ellenszenves ez a magatartás, mivel a magyar kisebbségek a mai napig, immáron közel száz éve mindig alkotmányos keretek között, a „megadatott ország”

(Szeli István) törvényei szerint küzdöttek/küzdenek egyéni és kollektív politikai-gazdasági-kulturális-nyelvi jogaikért.

Európa két világháború közötti megosztottságát tovább növelte az 1929–33-as gazdasági világválság. 1933 után olyan nagypolitikai „súlyponteltolódás” következett be, ami Párizs és London helyett Berlint, főszereplővé pedig Adolf Hitlert tette, aki már 1933 októberében kilépetti – a páratlan gazdasági felívelést megkezdő – Németországot a világszervezetből. Világosan jelezvén szándékát a versailles-i békében elvesztett német területek kérdésének „önálló” rendezésére, és 1935 januárjában bevonult a Saar-vidékre.

Magyarország térképének átrajzolása: 1938–1941

Szomszédaink, hatalmas területi nyereségük ellenére is, „sajátosan” viselkedtek: a szerbeket alig lehetett még a Dél-Dunántúlról is „kizavarni” (Pécs megszállása 1918. november–1921. augusztus), a románok a Tiszáig tartották volna igazságosnak a határt, a csehek pedig Miskolcra álmodoztak Trianon után is, miközben Magyarország elkezdte fizetni a kettőszáz millió aranykoronányi háborús jóvátételt legyőzőinek. Csak Rómában fogadták el gróf Bethlen István miniszterelnök kinyújtott jobbát (1927. április). A többi győztes nagyhatalom közömbös maradt hazánk sorsát illetően, amely így fokozatosan a fasizálódó Németország érdekkörébe került. Londont egész Kelet-Európa hidegen hagyta. Az európai erőviszonyok jelentős változását tükrözve 1938. szeptember 29-én írták alá a Münchener Egyezményt, amely a Szudéta-vidék sorsáról döntött. Ezt követte bő egy hónap múlva (1938. november 2.) az első Bécsi Döntés, amely a Felvidék déli részét (11 927 km² 1 062 022 lakossal) visszacsatolja Magyarországhoz. A két „Bécsi Konferencia” között a magyar honvédség, kihasználván pozicionális és informális előnyét, 1939. március 14. és 18. között bevonul a Kárpátaljára, növelvén az anyaország területét (12 061 km² és 694 022 lakos). Ez év szeptemberében lettünk határosak Sztálin birodalmával, a Szovjetunióval, amikor az megtámadta Lengyelországot. A Harmadik Birodalommal egy évvel korábban, amikor az magába olvasztotta Ausztriát (Anschluss) 1938. március 12-én. A második Bécsi Döntés, 1940. augusztus 30-án Észak-Erdélyt juttatja vissza 43 104 km² nagyságban 2 577 260 fővel. Már háborús helyzetben történik meg a délvidéki bevonulás (Bácska, Drávaszög, Muravidék és Muraköz) 1941 áprilisában, amely 11 475 km² terület- és 1 030 027 fő létszámbővülést jelent. Összességében a Magyar Királyság területe ekkor 171 640 km², népessége pedig 14 683 323 fő. Történelmi tényként kell elismernünk, hogy a jelentős terület- és népességnövekedés mellett, a majdnem homogén lakosságúnak tekinthető trianoni ország nagyszámú szlovák, ruszin, román, dél-szláv és német-sváb etnikummal bővült. A legnagyobb ez az arány (72 százalék ruszin) Kárpátalján. Teleki Pál miniszterelnök éppen ezért törvényes autonóm státust (Kárpátaljai Vajdaság) javasolt a magyar parlamentben, melynek megvalósítását a háború utáni időszakra ha-

lasztotta a törvényhozás. Fenti adatok összegzéseként megállapítható, hogy ekkor tükrözta legjobban a többség/kisebbség arány a Kárpát-medence valós etnikai képét, miközben még így is jelentős magyar kisebbség rekedt az anyaország határain kívül.

A marxista történetírás alfája és ómegája a Szovjetunió, szűkebben és ideológiailag Moszkva. Második világháborús szerepünket is a kassai bombázást (1941. június 26.) másnap követő Szovjetunió elleni hadba lépésünktől számolja, ami katonailag igaz. A Németországgal már hadban álló Egyesült Királyság (Anglia) a délvidéki bevonulással párhuzamosan, 1941. április 7-én megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat hazánkkal, ami nem hadüzenet ugyan, de szinte fölért azzal.

Ostrom után, Párizs előtt

Ha lehet úgy fogalmazni, Magyarország még „vesztesebb” volt a második világháborúban, mint az elsőben. Teljesen legyőzve, kiszolgáltatva, szövetségesek nélkül, a szovjet haderő által megszállva, romokban heverve (a „nagy háború” alatt minimális hadiesemény zajlott hazánk területén, a „trianoni részén” még annyi sem, a „második háborúban” nyolc hónapig volt hadművelleti terület), sorsára hagyva. Embervesztéségünk (az összlakossághoz viszonyítva) meghaladta Németországot (6 százalék) és a Szovjetuniót (8,4 százalék), összességében több mint egymillió főt tett ki. Ez az elborzasztó szám négy fő „tételből” állt össze: katonai és civil áldozatok, a magyarországi zsidóság áldozatai és a hadifoglyok igen magas halálozási arányszáma. A nemzeti vagyon negyven százaléka pusztult el. A gyárak ötvennégy százaléka, a vasúti sínhálózat negyven százaléka semmisült meg. Elpusztult a marhaállomány negyvennégy százaléka, a lovak ötvenhat százaléka és a sertések ötven százaléka. Csak Budapesten megsemmisült harmincezer lakás, és a levegőbe repült az összes Duna-híd. Összeomlott a kül- és belkereskedelem, megbénult a gazdaság.

Így ért véget az általunk vizsgált korszak első része, melyet az egyetemes magyarság egységének helyreállításáért folytatott a „trianoni” Magyar Királyság. Hazánk újra készült a békekötésre, újra „indult” Párizsba, annak helyszínére. Eleink közvetlenül a háború után nem sejtették, hogy az még Trianonnál is rosszabb lesz.

Ismét a békeszerződések városa: Párizs, 1947

Magyarország (1946-tól Magyar Köztársaság) nevében ugyanaz a Gyöngyösi János kiskgazdapárti külügyminiszter írta alá 1947. február 10-én a francia külügyminisztérium óratermében a békeokmányt, aki a Tűzszüneti Egyezményt

- az 1944. december 22-én Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormány nevében - 1945. január 20-án Moszkvában (Vörös Jánossal és Balogh Istvánnal) kézjeggyével látta el. Már ekkor meghatároztak 200 millió USA-dollár jóvátételt a Szovjetuniónak, 70 milliót Jugoszláviának és 30-at Csehszlovákiának, a béketárgyalásokat be sem várva. Párizsban hazánkat 1938-as határai mögé kényszerítették vissza a győztes szövetséges hatalmak, miközben a pozsonyi hídfőben három színmagyar községet (Horvátújfalú, Oroszvár, Dunacsúny) 14 024 kat. hold területtel Csehszlovákiához csatolták. Még a trianoni országon is lehetett csökkenteni-csonkolni. Azért csak hármat, mert a Gyöngyösi vezette magyar békedelegáció (Kertész István béke-előkészítési osztályvezető, Auer Pál párizsi és Szegedy-Maszák Aladár washingtoni követ) másik két falu (Rajka, Bezenye) elcsatolását megakadályozta. A helyszínen tartózkodó Gerő Ernő a szovjetek érdekeit képviselte, míg Károlyi Mihály saját pozíciójával volt elfoglalva, hazájuk kárára.

1947. február 10. kül- és belpolitikai cezúra Budapest számára. Addig, éppen a békeszerződés aláírása miatt, a megszálló szovjetek (fő hatalmi szervük a Vöröslov vezette Szövetséges Ellenőrző Bizottság) és bábjaik (Rákosiék) legalább részben visszafogva magukat, a demokratikus látszatra adtak valamit. Az aláírás után, arra sem. Február 25-én letartóztatták Kovács Bélát, és a Szovjetunióba hurcolták, „fölpörgették” a Magyar Közösség-pert, ezzel megroppantották a Kisgazdapártot, elűzték Nagy Ferenc miniszterelnököt, csalásokkal tarkított kékcédulás választásokat tartottak. Jött a Mindszenty- és a Rajk-per, utána a totális kommunista diktatúra kiterjesztése. Ezt nevezi 1948/49-től a marxista terminológia a „fordulat évének”.

Párizs és az etnikai magyarság

Minden magyar ember, még a jobb érzésű kommunisták is, abban bíztak, hogy „Párizs után” a szovjet hadsereg kivonul. Nem így történt! A megszállók „összekötővé” váltak: ausztriai katonai egységeiket biztosították egymillió fővel (!) Magyarország és Románia felől és az őket mindenben kiszolgáló kommunista pártok hatalomba vezető útját. Csak Csehszlovákiából vonultak ki 47-ben, majd be 68-ban. Jugoszláviát nem szállták meg az oroszok. Tito 1944-es moszkvai vizitje alkalmával megállapodott Sztálinnal, hogy a Vörös Hadsereg „átszánguld” az akkor de facto és de jure sem létező délszláv állam észak-keleti részén. A háború után senki nem beszélt az „ősbűnről”, amely az 1943. decemberi Sztálin-E. Beneš moszkvai találkozón fogant. A londoni emigráns csehszlovák kormány hungarofób feje andalító dallamokat dúdolt a Generalisszimusz fülébe a térség oroszok általi megszállásának és szlávosításának (!) szükségességéről. Ez „Csehszlovákiára fordítva” a magyar és német lakosság kollektív bűnösségét és jogfosztását, kiűzését jelentette, de később már térségi receptként működhetett, megfejelve egy „apróbb ajándékkal”: Kárpátalja Szovjetunióhoz való csatolásával

1945. június 29-én. Ez az Európa szegényére máig érvényes Beneš-dekrétumok (1945. május 14. és október 27. között kiadott elnöki rendeletek, melyek közül 13 közvetlen, 20 pedig közvetve mondja ki a kisebbségek kollektív bűnösségét) genezise, amelyek jórészt végre is hajtották szovjet segítséggel az egyetemes magyarság (120 000 magyar kitelepítése 1945–48 között) és a németység ellen. Ezzel párhuzamosan megindult a helyben megtúrt (állampolgárság nélküli) magyarok reszlovakizálása, mellükön az M betű viselésére kötelezve. A jugoszláv – csetnikekkel jócskán kibővült – partizánhadsereg, hasonlóan a román Maniu-gárdistákhoz, nem várta meg a „diplomáciát”, szabályosan irtotta a nem szláv eredetű (német, olasz, albán) lakosságot. Köztük több tízezer civil, fegyvertelen, délvidéki magyart pusztítottak el válogatott kegyetlenséggel, Vaso Csubrilovity „elvei” alapján 1944. november 17. és 1945 márciusa között. Anton Bebler ljubljana professzor adatai alapján a „partizán-bevonulások” (Trieszt, Fiume, Pristina, Bleiburg, Bácska stb.) halálos áldozatainak száma kettőszázezer fő. Jugoszláviát 48 000 magyar hagyta el, Romániát 300 000. Budapestről 8000 zsidó vándorolt ki a „koalíciós” években az alakuló Izraelbe, miközben megindult hazánkból a svábság kitelepítése, három év alatt megközelítőleg száznyolcvanezer fő.

Autonómiáról nem beszéltek sem Potsdamban, sem Párizsban, sem Moszkvában, sem New Yorkban (ENSz), csak magasztos elvekről, békéről, demokráciáról, emberi jogokról, a szép és boldog jövőről, amelynek egyáltalán nem teljes összeállításunk – ami a magyarságot és közvetlen környezetét érinti – tény- és számszerűen mond ellent.

Demokráciából féldemokráciába, diktatúrából diktatúrába...

...tértek haza a magyar hadifoglyok. A Nyugatról 1947-ig hazatérő mintegy kétszázezer fő még „elcsípett” egy-másfél évet a reményt adó korszak végéből. Ekkor még a Moszkva felől érkezők is. Hatszázezren estek szovjet hadifogságba, kétszázezer civilt hurcoltak el „malenkij robotra”, akiknek csak kisebb hányada tért haza a „vörös paradicsomból” 1949-ig. Többen csak az ötvenes években, még többen soha. Akik Sztálin birodalmából jöttek, tudtak mindent. Látták, meg- és túléltek a „népek hazáját”. Nekik nem volt új Kistarcsa, a hortobágyi internálótáborok világa, Recsk és az ÁVO majd az ÁVH, a börtönök, az akasztások és a kivégzések magyarországi valósága. A határok Nyugaton, Keleten és Délen (Jugoszlávia) lezáródtak 48/49 fordulójára. Népünk a határon belül sem volt autonóm, nemhogy kívül.

Románia „megváltozott” – parancsszóra

Európa keleti felének szovjetizálásához „alkotmányos út” vezetett. A minta az 1936-os szovjet alkotmány volt. A „versenyt” a még Sztálintól is balra álló Ju-

goszlávia nyerte, 1946-ban készen voltak (a tükörfordítással). Magyarország 1949-re teljesítette új „alkotmányos” feladatát, Románia késett. 1948-ban kiadtak egy ideiglenes alkotmányt, majd írni kezdték a véglegest, s küldözgették Moszkvába a változatokat, mígnem visszakaptak egy „kijegyzeteltet”, mellé két szovjet szakértőt. A példány Sztálin, Molotov és Visinszkij sajátkezü „ajánlásait” tartalmazta, nyomatékkaal bejelölve a Magyar Autonóm Tartományt Marosvásárhely központtal. Sztálin 1914-től foglalkozott a nemzetiségi kérdéssel, részben ausztromarxista hatásra „szívén viselte” az etnikumok sorsát. A Szovjetunióban 192 (!) nyelvi-folklorisztikus autonómia létezett az ötvenes években. Ezek mintájára hozatta létre román követőivel a székely autonómiát 1952. július 18-án. (Közben maga dolgozta ki az új lengyel alkotmányt.) A székely megyék lakossága az újságból értesült arról, hogy ők ezentúl autonómok. Saját autonómia statútumuk soha nem készült el. A 80%-os magyar többséget felölelő 670 000 fős 13 000 km²-es terület, a vasút és a hadsereg kivételével, nyelvi inkubátorházként „üzemelt”, de egymillió erdélyi magyar kimaradt belőle. Az 1956-os magyar forradalom megrettenti a román vezetést (is), melyben megjelenik a fiatal N. Ceaușescu, aki azonnal szűkíteni kezdi az autonómiát, miközben 1958-ban kitesékelik Romániából a szovjet hadsereget. 1960-ban román többségű területekkel bővítik az autonómiát, nevét Maros Magyar Autonóm Tartományra változtatják, melyet ellepnek a Securitate ügynökei. 1965-ben hal meg Gheorghiu-Dej, kinek helyére a magyargyűlölő Ceaușescu lép, aki elszívja a levegőt a MMAT elől, s családi-baráti hűbéresi vállalkozással alakítja Romániát. Azért szervezi át közigazgatásilag, hogy megszüntethesse a székelyek kvázi-autonómiáját 1969. január 1-jén. Rákosiék az alapításkor voltak némák, Kádárék a megszüntetéskor hallgattak.

Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány

A királyi diktatúrát az idegen megszállás és háború után kommunista diktatúra váltja föl az 1945 után rekonstruált Jugoszláviában. A Kominform (Tájékoztató Iroda) 1948. júliusi határozata „kiátkozta” a föderális balkáni országot a szocialista akolból. Az ötvenes évektől a renegát Belgrád önálló útra tér: az Edvard Kardelj fémjelezte öngazgatási szocializmusra (az állami tulajdon társadalmasítása). Vezetője Tito marsall kommunista diktátor, de nem Moszkva helytartója. Az 1963-as jugoszláv alkotmány a Szerb (tag)Köztársaság területén már két autonóm körzetet (Koszovó és Vajdaság) jelöl, amelyek 1974. január 1-jétől Autonóm Tartományyá válnak. A JSZSZK (az új név a fiatal Slobodan Milošević-től származik) hat tagköztársaságból és két autonóm tartományból áll. Azonnal megjelenik a kétmillió Vojvodina/Vajdaság (lakosságának 25%-a magyar) statútuma is. A területi autonómia (21 000 km²) adó-, vám- és illeték-bevételekkel rendelkezik, önálló kormánya és parlamentje (Báni Palota, Újvi-

dék) van. A VSZAT 150 fős parlamentjében 37 magyar képviselő foglal helyet. A jugoszláv szövetségi parlamentben 110 fő képviselte az autonóm tartományt, közülük 26 volt magyar. A délvidéki magyarság él az autonómia nyújtotta lehetőségekkel: bővíti intézményhálózatát és anyaországi kapcsolatrendszerét. Már Tito 1980-ban bekövetkezett halála előtt is rendszeresen támadták Szerbiában az autonóm tartományt. 1986 őszén jelent meg a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia hírhedt Memoranduma, amely Horvátország és Szlovénia mellett nyílt támadás az autonómiák ellen is. 1988. október 6-án Belgrádból szállított, fizetett tüntetők „ostromolják meg” az újvidéki parlamentet és a JKSZ vajdasági pártbizottságának székházát, mire az autonómia vezetői lemondanak. Az autonómia tényleges fölszámolása de jure 1989-re esett alkotmánymódosítás formájában.

1991 és 99 között Szerbia négy háborút vívott Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina és Koszovó ellen, és négyet veszített el. Az ezredforduló után Vajdaság visszakapta néhány korábbi jogkörét, de önfinanszírozási lehetőségét nem. A délvidéki magyarság a tartomány lakosságának mindössze 12 százaléka esett vissza. Az újvidéki 120 fős kvázi parlamentben hét, a belgrádi 250 fős Skupstinában (Parlament) mindössze öt magyar képviselő van. A délvidéki magyar etnikum szempontjából a mára kialakult állapot nem felel meg az autonómia-kritériumoknak.

Magyar autonómia-kezdeményezések a rendszerváltás(ok) idején

A felbomló Szovjetunió végnapjaiban 1991. december 1-jén Kárpátalján érvényes és törvényes népszavazást tartottak, amelyen a beregszászi körzet lakosságának meghatározó magyar többsége magyar etnikai-területi autonómia létrehozása mellett voksolt. Az autonómia ígéret maradt, s részben Budapest „ügyetlensége” miatt a szinte azonos időben megkötött ukrán-magyar alapszerződésé transzformálódott/deformálódott, melynek megkötését a helyben érintett magyarság, sőt még a ruszinok is ellenezték.

1992 áprilisában látott napvilágot a dr. Hódi Sándor jegyezte VMDK (Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége) által kiadott magyar autonómia-tervezet, amely kettős autonómiaként lett ismert. A Magyar Autonóm Körzet a vajdasági autonómián belül hozta volna létre a magyar önkormányzatok társulását és a személyi (perszonális) autonómiát, hivatkozással a szerb alkotmányban biztosított kisebbségi jogokra. Bár a kodifikált anyag Hágába (Jugoszlávia-konferencia) és Brüsszelbe is eljutott, név szerint is említve lord Carringtont, a balkáni háborúban elmélyülő szerb diktátor Slobodan Milošević maga (személyesen) utasította el azt. Nem sokkal ezután tette ugyanezt Franjo Tudjman horvát államfő az isztriai „autonómok” tervezetével.

Pár évvel Trianon századik évfordulója előtt

A rendszerváltás utáni polgári kormányok a politikai fókuszhoz közeli helyzetbe hozták a nemzetpolitikát, stratégiai ágazatnak tekintve azt. Intézkedéseik a határon túli magyarság megmaradását, szülőföldjén való boldogulását, fejlődését szolgálták. Ezt a kissé lassúnak látszó, de pozitív folyamatot törte meg a 2004. december 4-ei szégyenteljes népszavazás, amit a 2010 nyarán bevezetett kettős állampolgársági törvény úgy korrigált, hogy életbelépésével azonnal, szinte preautonóm állapotot teremtett. Autonómiákat azonban csak nagyon precíz terület- és népességszámítások (kisebbségi-többségi etnikai mikrocenzus felmérés) alapján lehet létrehozni demokratikus-tárgyalásos alapon. Erre mai tudásunk szerint négy régióban volna lehetőség: Észak- és Közép-Bácskában, valamint a kapcsolódó Bánság (Bánát) egy részén, Kárpátalján, a kibővített beregszászi járásban, Erdély székelyföldi részén és a Felvidék déli részén. Ezekben a térségekben él a Trianonban elcsatolt területeink ún. tömbmagyar része, amelyekre érdemes a hangsúlyt helyezni, ezzel akadályozván meg a további szorványosodást és elvándorlást.

Ilyen lehetne Délvidéken a Tisza-menti Magyar Autonóm Körzet, amelynek 11 járásában (Szabadka, Magyarkanizsa, Törökkanizsa, Topolya, Zenta, Csóka, Kishegyes, Óbecse, Ada, Szenttamás és Temerin) 96 településen közel kettőszáz-ezer magyar ember él etnikai többséget képezve 4264 km²-en.

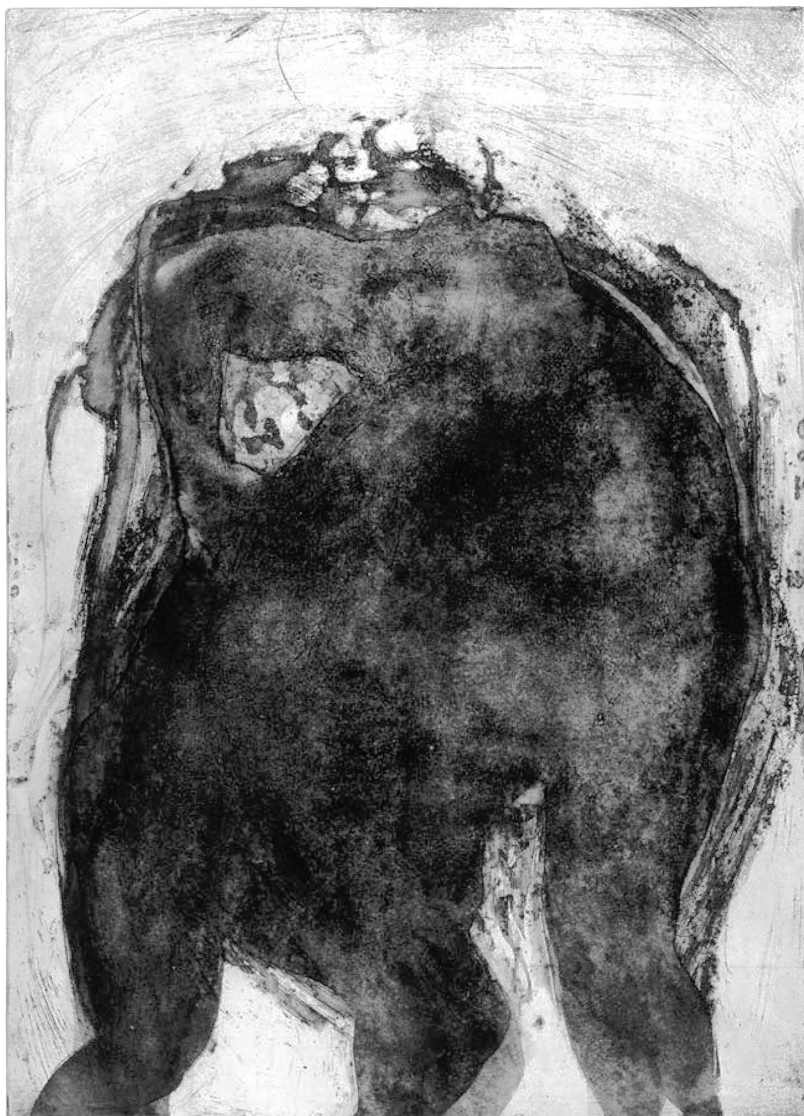
Kárpátalján a 13 járásból a beregszászi járás képezi azt a magot, ahol a magyar többség meghaladja a 70%-ot. A határos járások (ungvári, munkácsi, ilosvai, nagyszőlősi) kapcsolódó településein él a helyi magyarság százezres nagyságú tömbje, mintegy 1150–1300 km²-es területen.

A Székely Nemzeti Tanács és vezetője Izsák Balázs által elkészített Székelyföldi Autonómia-tervezet területe 9980 km², lakossága pedig 809 000 fő, ebből székely-magyar 613 000 személy. Az autonómia területe nyolc székre tagozódik: Bardóc-Miklósvárszék, Csíkszék, Gyergyószék, Kézdiszék, Marosszék, Orbaiszék, Sepsiszék, Udvarhelyszék.

A legnehezebben határozható meg a leendő magyar önkormányzat területe Dél-Szlovákiában, mivel az ottani 460 ezres magyarság a 687 kilométeres magyar-szlovák határ közvetlen túloldalán él változó mélységben, miközben az ország új (1996–2000) közigazgatási rendszere alapvetően észak-déli irányú. Az ottani magyarság két nagyvárosban, Kassa és Pozsony, valamint a 79 járásból 16-ban (Szenc, Dunaszerdahely, Galánta, Vágsellye, Komárom, Érsekújvár, Nyitra, Léva, Nagykürtös, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó, Nagyrőce, Kassa-környéke, Tóketerebes és Nagykapos) érdekelt. Megállapítható, hogy ezek nem a természetes régióhatárok, ezért a terület- és népesség-meghatározás nagyszórású becsléssé válhat, melynek alapját egy cca. 4500–5000 km²-es elképzelt „makrojáras” képezné, mintegy 340–350 ezer magyar lakossal, amire ilyen szlovák politikai fölfogással esély sincs.

Ha írásunk kiinduló adatát (Trianonban elcsatolt területeink nagysága: 189 000 km² - Horvátország nélkül) hasonlítjuk össze a tervezett magyar autonómiák területével, melyek területe együttesen kerekítve mintegy 20 000 km², láthatjuk, hogy ez alig több mint tíz százalék. Döbbenetes, de igaz szám!

A magyarság számára így telt el a határon innen kilencvenhatszor háromszázhatvanöt, a határon túl kilencvennyolcszor háromszázhatvanöt nap, és még huszonöt a szökőévekért - Trianon óta. Közben fölrobbant Jugoszlávia, szétesett Csehszlovákia, és megszűnt a Szovjetunió is...

Varga Benedek: Cím nélkül (aluminium-maratás, 700x70 cm)